

Examining the Role of Sex Education in Maternal Awareness and Proficiency in Addressing Children's Sexual Questions

Seyede Soraya Alavinezhad¹ , Seyed Saeid Sajjadi Anari^{1*} , Masoumeh Zabeti Arani¹ , Morteza Valaei²

1. Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.
2. Department of Measurement and Evaluation, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

*Corresponding author: Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: sajjadi.saeid@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received: 17 Feb 2023
Revised: 26 Jun 2023
Accepted: 05 Jul 2023
Published: 08 Apr 2025

Keywords:
Awareness, Children, Competence, Mothers, Sexual Education.

ABSTRACT

This study was undertaken to examine the impact of sex education courses on mothers' cognizance and their ability to adequately address inquiries of a sexual nature posed by their children. The research methodology employed was qualitative and descriptive phenomenology. The research encompasses mothers who participated in sex education training in Tehran during the years 2021-2022. A total of 20 mothers were selected through targeted sampling based on the following criteria: 1. At least 30 years, 2. At least a bachelor's degree, and 3. Mothers with children aged between 3 to 5 years. Research data were collected from mothers' lived experiences and semi-structured interviews concerning the significance of sex education. To ensure the validity of the research, consultations were conducted with professors specializing in psychology and qualitative research, resulting in an agreement coefficient of 0.86. Subsequently, all data were subjected to analysis utilizing the seven-step process of Colaizzi's method in conjunction with MAXQDA version 18 software. The findings of this research were categorized into six principal themes: education, encompassing seven sub-themes; awareness, comprising four sub-themes; attitude, which includes three sub-themes; compliance, consisting of two sub-themes; reaction, represented by one sub-theme; and social life, featuring two sub-themes. It seems that providing education to parents enhances their awareness and equips them to address their children's questions effectively. Therefore, it is advisable for professionals to enhance parental awareness and adequacy regarding sexual education by implementing comprehensive sex education courses. This initiative aims to prevent sexual deviations and foster the development of healthier children within society.

Cite this article: Alavinezhad, SS., Sajjadi Anari, SS., Zabeti Arani, M., & Valaei, M. (2025). Examining the Role of Sex Education in Maternal Awareness and Proficiency in Addressing Children's Sexual Questions. *Journal of Applied Psychological Research*, 16(1), 63-81. doi: 10.22059/japr.2024.355585.644544

Publisher: University of Tehran Press
DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2024.355585.644544>

© The Author(s).

Extended Abstract

Aim

Childhood is the initial and most crucial stage of human development, representing a pivotal period for the acquisition of fundamental skills (Mofidi, 2013). Parental influence during this stage surpasses that of other life periods (Beardslee & Trustee, 2016). Parents' understanding of their children's developmental processes is a significant predictor of successful growth and development (Bornstein, 2006). Families play a central role in children's lives and their early upbringing. Sexual education is an ongoing process that allows individuals to acquire essential knowledge about sexual matters (Mobredi et al., 2017). This education is not confined to a specific timeframe; it begins at birth and progresses gradually in line with a child's development. Sex education is a topic that many parents fear and hesitate to discuss with their children. Often influenced by their beliefs, parents may be reluctant to address sexual issues, mistakenly thinking that their child's awareness of these topics will lead them astray. However, it is crucial to understand that the more accurate the information children have about their bodies and related gender issues, the more conscious their behavior will be. Since parents' needs concerning sexual education are frequently unclear, and many may lack a proper understanding of the subject, it is essential to recognize that parents are the primary caregivers and the most significant supporters of their children. Their role in teaching sex education is vital (Alquaiz et al., 2012). Research indicates that children raised in an environment where discussions about sexual issues are open and positive are more likely to foster healthy sexual relationships and encounter fewer related challenges. Furthermore, children who gain awareness of sexual matters in a positive and unbiased environment are better equipped to handle situations involving sexual abuse. These children are more likely to communicate with their parents or trusted adults and can more effectively protect themselves (van Derdoff, 2017). According to a 2017 World Health Organization report, 26 percent of abused children globally have also experienced sexual exploitation. The report states that 18 percent of sexual abuse victims are girls, and 8 percent are boys; however, only 1 percent of children exposed to sexual abuse have received specialized support (RafaiShirpak et al., 2010). Parental awareness, particularly among mothers, regarding gender issues—including how to appropriately respond to children's sexual questions, differentiate between normal and abnormal sexual behavior, recognize age-appropriate behaviors, determine when to teach sexual issues, understand sexual identity formation, navigate puberty, and establish peer relationships—is crucial in preventing maladaptive behaviors in children and enhancing parents' sense of adequacy and self-efficacy. The level of awareness and insight of parents, especially mothers, plays a critical role in educating children about healthy sexual behaviors, particularly during the preschool years.

For these reasons, the lack of scientific knowledge in this area is likely a significant factor influencing children's sexual behaviors. Therefore, the current research aims to educate parents about sex education, explore its necessity, and assess mothers' attitudes. By addressing these questions, a foundational step toward enhancing parents' awareness of sex education and fostering responsible parenting will be taken.

Methodology

This study employed a qualitative research method utilizing a phenomenological approach. It aimed to explore the lived experiences of mothers regarding their perspectives on sex education training during the period from January 5, 2022, to August 23, 2022. The research focused on mothers in Tehran who had participated in sex education training. A total of 20 mothers were purposefully selected through targeted sampling based on the following criteria: 1. A minimum age of 30 years, 2. At least a bachelor's degree, and 3. Children aged 3 to 5 years. To assess the mothers' attitudes towards sex education, a semi-structured interview method was utilized. Following coordination with the interviewees, the interviews were conducted via telephone, with each interview lasting an average of 40 to 50 minutes. The number of participants was determined by the theoretical saturation of the research questions. Interviews continued until the twentieth participant; however, no new information emerged after the fifteenth interview, indicating that theoretical saturation was achieved at that point. Subsequently, all data were analyzed using the seven-step Colaizzi method and MAXQDA software version 18.

Findings

Based on insights derived from semi-structured interviews and international research, the impact of sex education on mothers' attitudes and knowledge was analyzed. An in-depth examination of the participants' interviews yielded six primary themes: "education, awareness, attitude, compliance, reaction, and social life" (Figure 1).

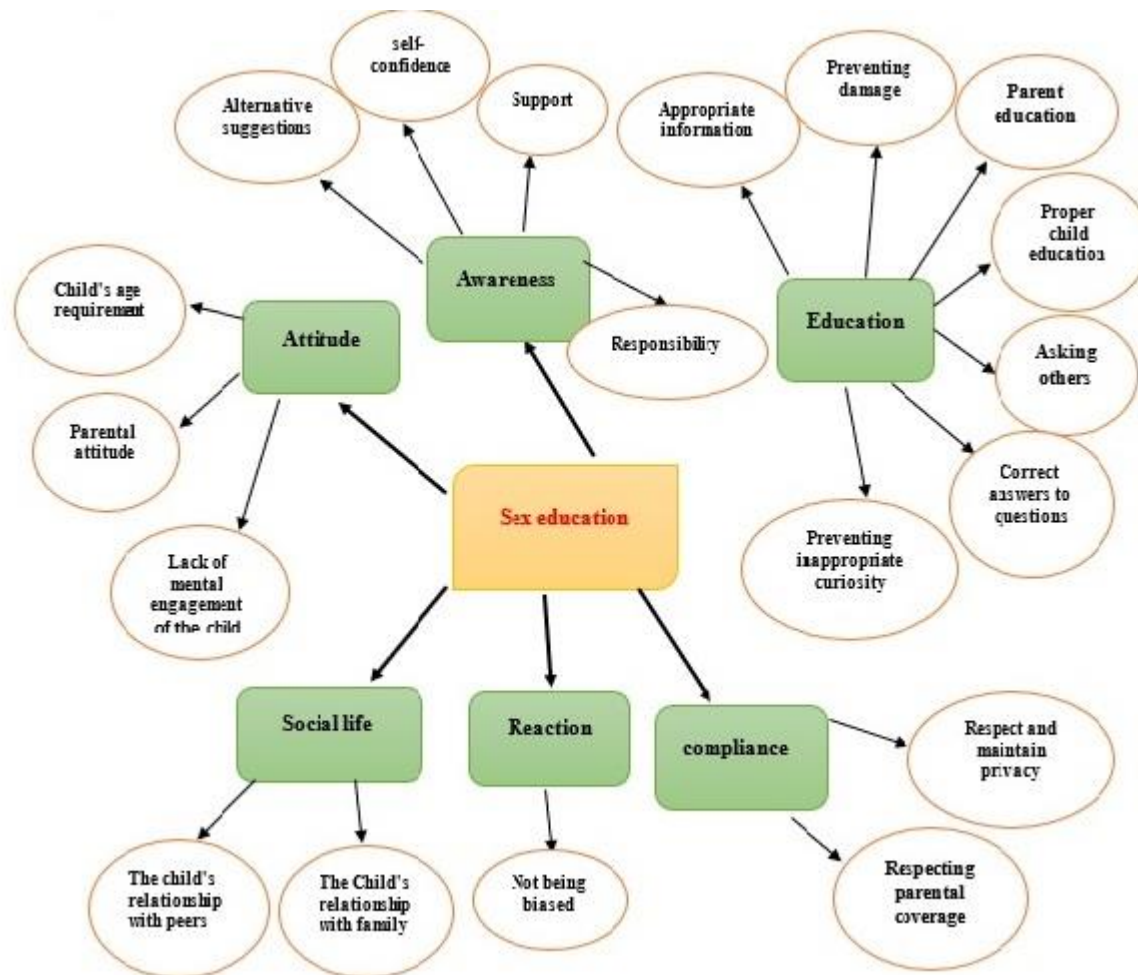

Figure 1. Finding

Conclusion

Recognizing that parents are the foremost and most trusted individuals responsible for educating their children, and serve as the primary supporters in addressing developmental challenges, their role in imparting sexual education is of paramount importance. This study emphasizes that educating parents and fostering their awareness of the main themes are essential prerequisites for effectively teaching children about sexual education. Consequently, enhancing parental awareness serves as the most effective guide for children, enabling timely and appropriate access to information while mitigating the risk of misinformation from unreliable sources.

In the realm of children's sexual education, it is insufficient to solely provide information and become a reliable source of knowledge. The behavior and attitudes of parents, particularly mothers, significantly influence the effectiveness of education. Given that children's attitudes are often shaped by observing the behavior of others—especially their parents—the attitudes of parents have a profound impact on those of their children. While parents typically adhere to their established attitudes, targeted education can facilitate attitude transformation, subsequently altering their behaviors. By acquiring knowledge and enhancing awareness, parents can develop a more positive perspective on sexual education (Lee and Kim, 2017), recognizing it as a natural part of their child's developmental process, thereby reducing emotional reactions

when their child seeks information. Therefore, to cultivate a positive attitude and alleviate any guilt surrounding sexual education, parents can provide their children with principled and accurate sexual education. This, in turn, enables children to care for themselves more effectively and ultimately exhibit appropriate and safe sexual behavior, contributing to enhanced mental health.

Keywords: Awareness, Children, Competence, Mothers, Sexual Education.

Ethical Considerations

Informed consent and confidentiality regarding participants' information were rigorously upheld in this study. To protect the rights of participants and maintain confidentiality, individual information was recorded without the use of names or surnames

Acknowledgments and Funding

The authors wish to express their gratitude to all participants for their cooperation in the conduct of this study. This research did not receive any financial support.

Conflict of Interest

The authors declare that there are no conflicts of interest related to this research.

واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت والدین نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان

سیده ثریا علوی نژاد^۱ ✉، سیدسعید سجادی اناری^{۱*} ✉، معصومه ضابطی آرانی^۱ ✉، مرتضی ولایی^۲ ✉

۱. گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. گروه آموزشی سنجش و اندازه‌گیری، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: استادیار، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه:

sajjadi.saeid@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر با هدف واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان خود به انجام رسید. روش پژوهش کیفی بود و با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. جامعه پژوهش شامل مادرانی است که در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در شهر تهران، آموزش‌های تربیت جنسی دریافت کرده‌اند که از میان آن‌ها ۲۰ نفر از طریق نمونه‌گیری هدفمند با توجه به ملاک‌های حداقل سن ۳۰، حداقل تحصیلات لیسانس و دارای کودک سه تا پنج سال انتخاب شدند و داده‌های پژوهش از تجارب زیسته مادران و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته درمورد نقش آموزش‌های تربیت جنسی گردآوری شد. برای روایی پژوهش، با استادان روان‌شناسی و حوزه پژوهش‌های کیفی مشورت شد و ضریب توافق آن‌ها ۰/۸۶ به دست آمد. تمامی داده‌ها با استفاده از روش هفت‌مرحله‌ای کلایزی و نرم‌افزار MAXODA نسخه ۱۸ تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش در شش مضمون اصلی، آموزش با هفت زیرمضمون، آگاهی با چهار زیرمضمون، نگرش با سه زیرمضمون، رعایت کردن با دو زیرمضمون، واکنش با یک زیرمضمون و زندگی اجتماعی با دو زیرمضمون به دست آمد. به نظر می‌رسد آموزش والدین، زمینه را برای افزایش آگاهی و توانمندسازی آنان در پاسخگویی به سوالات فرزندان تسهیل می‌کند؛ بنابراین توصیه می‌شود متخصصان با اجرای دوره‌های آموزشی تربیت جنسی، آگاهی و کفایت والدین را در زمینه تربیت جنسی ارتقا دهند تا از انحرافات جنسی جلوگیری و کودکان سالم‌تری برای جامعه تربیت شود.

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

کلیدواژه‌ها:

آگاهی، تربیت جنسی، کفایت، کودکان، مادران

استناد: علوی نژاد، س.س.، سجادی اناری، س.س.، ضابطی آرانی، م.، و ولایی، م. (۱۴۰۴). واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به سوالات با محتوای جنسی فرزندان. فصلنامه پژوهش‌های کاربردی روانشناختی، ۱۶(۱)، ۸۱-۶۳. doi: 10.22059/japr.2024.355585.644544

ناشر: انتشارات دانشگاه

© نویسندگان.

تهران

DOI: <https://doi.org/10.22059/japr.2024.355585.644544>

۱. مقدمه

کودکی اولین و مهم‌ترین دوره زندگی انسان و دوره‌ای شاخص برای توسعه مهارت‌های بنیادی است (مفیدی، ۱۳۹۳). در این دوره کودک یادگیرنده‌ای فعال در ساختار یادگیری است و دانشی که در این دوران به دست می‌آورد، بسیار مهم و تعیین کننده است (کروگ و اسلنتز^۱، ۲۰۱۱). با توجه به اینکه میزان زیادی از یادگیری در سنین کودکی اتفاق می‌افتد، آموزش صحیح و مؤثر در این دوره سبب رشد بهنجار در دوره‌های بعد خواهد شد (روسکوس^۲، ۲۰۰۹). تجارب سال‌های اولیه کودکی موجب شکل‌گیری شخصیت کودک می‌شود. آگاهی از این موضوع ما را به سمت بیشترین سرمایه‌گذاری در زمینه آموزش کودکان در سنین اولیه زندگی به‌عنوان پربازده‌ترین نوع مداخله نسبت به سال‌های بعد سوق می‌دهد (هکمن و موسو^۳، ۲۰۱۴). بر همین اساس در بیشتر کشورهای پیشگام از خدمات مراقبت کودکان و آموزش‌های جامع به آن‌ها در دوره پیش‌دبستانی استفاده می‌شود؛ به نحوی که امروزه برآورد می‌شود از هر چهار کودک، سه نفر از خدمات اولیه بهنگام استفاده می‌کنند (گوت و همکاران^۴، ۲۰۱۷).

تأثیر والدین در دوران کودکی نسبت به سایر دوره‌های زندگی از اهمیت بیشتری برخوردار است. در این دوران سرعت یادگیری کودک بسیار زیاد است؛ بنابراین تجاربی که والدین و محیط برای او فراهم می‌آورند، اهمیت زیادی دارد (بردسلی و تروست^۵، ۲۰۱۶). مطالعات نشان داده‌اند در کنار عوامل مرتبط با کودک (ویژگی‌های شخصیتی و خلق و خوی کودک)، عوامل محیطی (تحصیلات والدین، وضعیت اجتماعی خانواده، تأثیر همسالان، رسانه‌ها و سطح درآمد پایین) و عوامل خانوادگی (تعارضات زناشویی والدین و آسیب‌های روانی والدین و سبک فرزندپروری) پیش‌بینی‌کننده‌های قدرتمندی در جریان تحول کودک هستند (آویزر و همکاران^۶، ۲۰۰۳). آگاهی والدین از روند تحول کودکان، یکی از عوامل پیش‌بین برای رشد موفقیت‌آمیز کودک است. دانش والدین از تربیت و رشد کودک، حوزه‌هایی از قبیل آگاهی والدین درباره شیوه‌های مناسب تأمین نیازهای زیستی، اجتماعی-عاطفی و شناختی کودکان، درک والدین از مراحل طبیعی رشد کودک و آگاهی والدین از شیوه‌ها و راهبردهای حفظ تندرستی کودکان را دربرمی‌گیرد (برونستین^۷، ۲۰۰۶).

کودک عضوی از جامعه است که هنوز آموزش‌های لازم را در حوزه تعاملات بین‌فردی کسب نکرده است. خانواده‌ها در زندگی کودکان و تربیت آن‌ها در سال‌های اولیه نقشی محوری ایفا می‌کنند. تربیت دارای جنبه‌های گوناگونی است، مانند تربیت دینی و معنوی، تربیت جنسی، تربیت اجتماعی و تربیت هنری. در این میان، تربیت جنسی یکی از موضوعات اساسی زندگی انسان و درعین حال از جنبه‌های مهم تربیت به‌شمار می‌رود (زندوانیان و شمشادی، ۱۳۸۹). کنجکاوی‌ها و سؤالات جنسی کودکان از سه تا پنج‌سالگی شروع می‌شود. تربیت جنسی یک جریان تغییر رفتار است که فرایند درازمدت کسب اطلاعات درباره حریم شخصی، هویت جنسی و روابط را دربرمی‌گیرد. مهم‌ترین هدف تربیت جنسی، ایجاد رفتارهایی است که اعتمادبه‌نفس، نگاه محترمانه به خود و دیگران، دوری از تجاوز و خشونت جنسی و تجارب جنسی سالم را دربرمی‌گیرد (رزاقی، ۱۳۹۳). هدف این است که در طول دوران کودکی با کسب دانش جنسی و مهارت‌هایی که از سلامت جنسی فرد در زمان حال و آینده محافظت می‌کند، نگرش‌های جنسیتی سالم رشد و توسعه یابند (لطف‌آبادی، ۱۳۹۰). تربیت جنسی فرایندی دائمی است که افراد از طریق آن، اطلاعات لازم در مورد مسائل جنسی را درک می‌کنند. تربیت جنسی محدود به زمان خاصی نیست و از بدو تولد شروع شده و به‌عنوان جنبه‌ای از روند تحول کودک، فرایندی تدریجی و مرحله‌ای است (میردی و همکاران، ۱۳۹۶). از این حیث، همان‌گونه که تربیت جسمانی، اجتماعی و معنوی کودک باید با برنامه‌ریزی انجام شود و فرصت‌های آموزشی مختلف برای آموزش آن مهیا کرد، در زمینه تربیت جنسی نیز کودک باید از مسیر و منابع صحیح، آگاهی‌های مناسب را به دست آورد تا در مسیر رشد تدریجی تا سن جوانی و براساس نیاز و درک خود رفتارهای مناسب را در مسائل جنسی فراگیرد.

1. Krogh & slentz
2. Roskos
3. Heckman & Mosso
4. Côté et al.
5. Beardslee & Trustee
6. Aviezer et al.
7. Bornstein

تربیت جنسی، موضوعی است که والدین در مورد آگاه کردن فرزند خود نسبت به آن هراس و تردید دارند و به دلیل عقاید خود، علاقه‌ای به صحبت کردن درباره مسائل و آموزه‌های جنسی ندارند و این تصور را دارند که آگاهی فرزندشان از مسائل جنسی موجب گمراهی آن‌ها خواهد شد؛ درحالی‌که باید بدانند هرچه اطلاعات کودکان درباره بدن و جنسیتشان بیشتر و صحیح‌تر باشد، رفتارهای آگاهانه‌تری از خود بروز می‌دهند. بسیاری از والدین گمان می‌کنند که منظور از تربیت جنسی، آموزش مسائل جنسی و گفتگو با کودک در مورد نحوه برقراری رابطه جنسی است. هرچند آموزش نقش مهمی در تربیت جنسی دارد، به هیچ عنوان تربیت جنسی به این معنی نیست. هدف اصلی از تربیت جنسی، آگاهی کودک از ارزش خود، حرمت تن، آسیب‌های محیطی و محافظت از خود است. در فرایند تربیت جنسی، رفتارها و مهارت‌های والدین در این زمینه، کیفیت ارتباط با فرزند، ارائه اطلاعات مناسب و به‌موقع از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (ارجمندیا و علوی‌نژاد، ۱۳۹۹). کودکان به دلیل کنجکاوی‌هایی که درباره مسائل جنسی دارند، به دنبال کسب اطلاعات از طریق مختلف هستند که گاهی موجب کسب اطلاعات غلط در این زمینه می‌شود. کودکان ۴۷ درصد از اطلاعات خود را از دوستان، ۳۰ درصد را از کتاب، ۱۳ درصد را از والدین، ۱۱ درصد را از معلمان و ۹ درصد را از رسانه‌های غیررسمی کسب می‌کنند (افشاری و همکاران، ۱۳۹۷). تربیت جنسی مانند لباس غواصی برای شناگر است که مجبور به شنا در اقیانوس پر از کوسه و نهنگ است. اگر کودک به این لباس تجهیز شود، نه تنها والدین نگران رفتار انسان‌های اطراف خود نیستند، بلکه می‌توانند به کودک اجازه حضور در جمع‌های ایمن را نیز بدهند (ارجمندیا و علوی‌نژاد، ۱۳۹۹).

با توجه به اینکه والدین نخستین افراد برای تربیت کودکان و مهم‌ترین حامی فرزندان هستند، نقش و اهمیت آن‌ها در آموزش تربیت جنسی فرزندان بسیار حائز اهمیت است (الکوايز و همکاران، ۲۰۱۲). پژوهش‌ها نشان می‌دهند کودکانی که در محیطی تربیت شده‌اند که در آن صحبت در مورد مسائل جنسی آزادانه و مثبت است، در زندگی خود برای ایجاد یک رابطه سالم و مثبت جنسی موفق‌تر عمل می‌کنند و با مشکلات کمتری در این زمینه مواجه می‌شوند. همچنین کودکانی که در محیطی مثبت و به دور از تعصبات، در مورد مسائل جنسی آگاهی کسب کرده‌اند، در مقابله با سوءاستفاده‌های جنسی قوی‌تر عمل می‌کنند. اگر این دسته از کودکان در موقعیتی قرار گیرند که به‌نوعی به سوءاستفاده جنسی منجر شود، سریع‌تر با والدین و کسی که مورد اعتمادشان است صحبت می‌کنند و بهتر می‌توانند از خود دفاع کنند (فان‌دردوف، ۱۳۹۷). طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۱۷، ۲۶ درصد از کودکانی که در سراسر جهان آزار دیده‌اند مورد استثمار جنسی نیز قرار گرفته‌اند. طبق این گزارش ۱۸ درصد از قربانیان سوءاستفاده جنسی دختر و ۸ درصد آن‌ها پسران هستند. با این حال فقط یک درصد از کودکانی که در معرض آزار جنسی قرار گرفته‌اند، توانسته‌اند کمک تخصصی دریافت کنند (رفایی شیرپاک و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین در پژوهشی که ارتباط میان آموزش تربیت جنسی را با میزان پیشگیری از سوءاستفاده جنسی از کودکان بررسی کرده، نتایج نشان داد آموزش تربیت جنسی به‌شدت سوءاستفاده‌های جنسی از کودکان را کاهش می‌دهد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که دانش، نگرش و اعتمادبه‌نفس والدین درباره مسائل جنسی با کودکان، از مهم‌ترین عوامل در صحبت راجع به مسائل جنسی بوده‌اند (ویکرل و همکاران، ۲۰۱۷). همچنین در پژوهشی که تأثیر تربیت جنسی را بر جرئت‌ورزی دختران ۹ تا ۱۱ ساله بررسی کرد، نتایج نشان داد آموزش تربیت جنسی به کودکان و دختران می‌تواند به آن‌ها در دستیابی به هویت جنسی مستحکم‌تر یاری کند و این دختران با داشتن هویت قوی‌تر، بهتر می‌توانند در محیط‌های مختلف از خود حمایت و دفاع کنند که این موضوع در نهایت می‌تواند به بهبود جرئت‌ورزی در آن‌ها منجر شود (بایگی و بزازیان، ۱۳۹۹).

آگاهی والدین به‌ویژه مادران از مسائل جنسیتی نظیر طرز برخورد مناسب با سؤالات جنسی کودک، تشخیص رفتار طبیعی جنسی از رفتار غیرطبیعی، رفتارهای متناسب با سن، زمان آموزش مسائل جنسی، چگونگی شکل‌گیری هویت جنسی، بلوغ و ارتباط با همسالان در پیشگیری از رفتارهای ناسازگارانه کودکان و احساس کفایت و خودکارآمدی والدین مؤثر است. میزان آگاهی و نوع بینش والدین به‌ویژه مادر بیشترین نقش را در تربیت رفتارهای جنسی سالم فرزند به‌خصوص در سال‌های پیش از مدرسه دارد. نتایج یک تحقیق نشان داده است که برنامه‌های تربیت جنسی جامع، تأثیر مثبتی در کاهش کنجکاوی‌های جنسی

نامناسب در کودکان دارد (فیشر و همکاران^۱، ۲۰۱۱). در پژوهش دیگری نیز که با موضوع آموزش و ارتقای سلامت جنسی کودکان انجام شد، نتایج نشان داد توانمندسازی والدین با استفاده از برنامه آموزشی موجب ارائه اطلاعات درست و ضروری در مورد مسائل جنسی می‌شود (قربانی و همکاران، ۱۳۹۴). رشید و حسینی نظری (۱۳۹۶) نیز در بررسی تأثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آنان نشان دادند میانگین نمره دانش والدین و احساس خودکارآمدی بعد از مداخله (دریافت برنامه آموزش تربیت جنسی)، نسبت به میانگین نمره قبل از آموزش، افزایش داشته است؛ در حالی که میانگین نمره دانش و احساس خودکارآمدی والدین گروه کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون ثابت بود و یافته‌ها نشان‌دهنده مؤثر بودن مداخله آموزشی بر افزایش دانش تربیت جنسی و صلاحیت والدین شده است. همچنین در پژوهش دیگری که آگاهی و نگرش مادران به تربیت جنسی کودکان پیش‌دبستانی بررسی شد، نتایج نشان داد مهم‌ترین عامل در تربیت رفتارهای جنسی سالم کودک در سال‌های پیش از مدرسه، میزان آگاهی و نوع نگرش والدین به تربیت جنسی است و از آنجا که آگاهی و نگرش والدین به تربیت جنسی در حد متوسط برآورد شده است، تدوین محتوای آموزشی مناسب و راهکارهایی برای افزایش آگاهی والدین ضروری محسوب می‌شود (مبردی و همکاران، ۱۳۹۶).

با توجه به مطالب بیان‌شده، به دلیل اینکه نیازهای والدین درباره موضوع آموزش مسائل جنسی هنوز چندان مشخص نیست و چه بسا بسیاری از آنان هنوز تعریف درستی از تربیت جنسی ندارند. علاوه بر آن، کمبود روش‌ها و برنامه‌های اصولی و صحیح در دسترس والدین موجب می‌شود تربیت جنسی جامعی انجام نشود. از طرفی در حال حاضر دانش ما از تمایلات و مراحل رشد جنسی کودکان تا حدودی پراکنده است و تحقیقات تجربی نیز اطلاعات اندکی را فراهم کرده‌اند. به همین جهت به نظر می‌رسد کمبود دانش علمی در این زمینه احتمالاً دلیل خوبی برای ارزیابی رفتارهای جنسی کودکان باشد. همچنین رفتارهای جنسی غیرطبیعی ممکن است پیش‌آگهی در مورد انحرافات جنسی یا نشانه‌ای از مسائل عاطفی اساسی باشد که روان‌شناسان و همچنین مربیان و والدین به این دلیل باید قادر باشند تا رفتار جنسی طبیعی و غیرطبیعی را تشخیص دهند و در مواقع لزوم به کودکان کمک کنند. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف ضرورت آموزش تربیت جنسی به والدین، بررسی چرایی آن و شناسایی نگرش مادران انجام شد تا در پی پاسخگویی به تمامی سؤالات، گامی بنیادین در جهت افزایش آگاهی والدین به تربیت جنسی و در نتیجه فرزندپروری مسئولانه برداشته شود.

۲. روش

۲-۱. جامعه، نمونه و روش اجرا

برای بررسی نگرش مادران به آموزش‌های تربیت جنسی، از رویکرد اکتشافی استفاده شد. پژوهش حاضر، با استفاده از روش کیفی و رویکرد پدیدارشناسی انجام گرفت و با بهره‌گیری از تجارب زیسته مادران، به دنبال کشف عوامل مؤثر در میزان آگاهی و کفایت والدین نسبت به سؤالات جنسی کودکان است. از آنجا که در این پژوهش، دیدگاه مادران در مورد آموزش‌های تربیت جنسی در بازه زمانی ۱۵ دی ۱۴۰۰ تا ۱ شهریور ۱۴۰۱ شناسایی شده، این مطالعه با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. میدان پژوهش، شامل مادران شهر تهران است که آموزش‌های تربیت جنسی را دریافت کرده‌اند که از میان آن‌ها، ۲۰ نفر از طریق نمونه‌گیری هدفمند با توجه به ملاک‌های حداقل سن ۳۰، حداقل تحصیلات لیسانس و دارای کودک سه تا پنج سال انتخاب شدند (جدول ۱).

روش انتخاب شرکت‌کنندگان از نوع هدفمند است که در آن، تعداد مصاحبه‌شوندگان به اشباع نظری سؤالات تحقیق بستگی دارد. در پژوهش‌های کیفی از روش نمونه‌گیری هدفمند (نمونه‌گیری قضاوتی یا انتخابی) استفاده می‌شود که در آن، محققان هنگام انتخاب نمونه پژوهش برای شرکت در مصاحبه‌ها بر قضاوت خود تکیه می‌کنند. این نمونه به گونه‌ای انتخاب می‌شود که تا حد امکان ویژگی‌های جامعه واقعی را داشته باشد.

۲-۲. ابزار پژوهش

داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختارمند به دست آمده است؛ زیرا به اعتقاد پونش^۱ (۲۰۰۲) ما به دنبال بررسی عمیق تفکر بدون هدایت بوده‌ایم. سؤال‌های مصاحبه باز بوده‌اند و به گونه‌ای طراحی شده‌اند که مشارکت‌کننده را به سمت بیان خود که مورد نظر پژوهش بود هدایت کنند. یکی دیگر از دلایل استفاده از سؤالات باز این بود که پاسخ‌دهندگان بتوانند ابعادی از سؤال را انتخاب کنند که مایل‌اند به آن‌ها پاسخ دهند. برای مطالعه روایی سؤالات پژوهش، با استادان روان‌شناسی و پژوهش‌های کیفی مشورت شد و ضریب توافق ۰/۸۶ به دست آمد. پس از هماهنگی با مصاحبه‌شوندگان، مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شد و هر مصاحبه به صورت میانگین ۴۰ تا ۵۰ دقیقه به طول انجامید. مصاحبه‌ها تا نفر بیستم ادامه یافت، اما از مصاحبه نفر پانزدهم مضمون جدید به دست نیامد. از این رو در مصاحبه پانزدهم اشباع نظری حاصل شد. اشباع نظری هنگامی اتفاق می‌افتد که محقق به این نتیجه برسد که در مرحله‌ای از کار به پاسخ‌های مشابه دست یافته و مفاهیم جدیدی ظهور نیابند. به عبارت دیگر، سطح اشباع داده‌ها به مرحله‌ای از گردآوری داده‌ها اطلاق می‌شود که پاسخ‌های داده‌شده به سؤالات تحقیق یا مصاحبه‌های انجام‌شده کافی به نظر برسند؛ چرا که داده‌های گردآوری‌شده از طریق مصاحبه، مشابه و تکراری می‌شوند (محمدپور، ۱۳۹۱). اهم سؤالات عبارت بودند از: آموزش‌های تربیت جنسی در میزان آگاهی شما چه نقشی داشته است؟ قبل و پس از ورود و شرکت در دوره آموزش تربیت جنسی، طرز برخورد شما با سؤالات کودکان چگونه بوده است؟ چرا؟ آموزش‌های تربیت جنسی، چه نقشی در توانایی پاسخ درست و اصولی به سؤالات کودکان با محتوای جنسی داشته است؟ اگر شاهد بازی‌ها و کنجکاوی‌های جنسی فرزندتان با دوستانش باشید، چه برخوردی خواهید داشت؟ از نظر شما، اهمیت و ضرورت آموزش‌های تربیت جنسی به والدین چیست؟

۲-۳. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این روش، تحلیل داده‌ها هم‌زمان با گردآوری داده‌ها انجام می‌گیرد و این دو فرایند منفک از هم نیستند. پژوهشگر با تحلیل هم‌زمان داده‌ها برای گردآوری داده‌ها بیشتر شناخت می‌یابد و برای جمع‌آوری داده‌های بیشتر بعدی نیز تصمیم‌گیری می‌کند. در پژوهش حاضر، متن مصاحبه‌ها کلمه به کلمه مکتوب و دست‌نویس شد. سپس اطلاعات مصاحبه‌ها به روش هفت مرحله‌ای کلاسیکی تحلیل شدند. بدین ترتیب تمامی توصیف‌ها به دقت بررسی شدند. سپس عبارات و واژه‌های کلیدی که با موضوع مورد پژوهش در ارتباط مستقیم است، استخراج شد. در این مرحله معنای هر یک از جملات و عبارات مهم استخراج‌شده در مصاحبه‌ها بررسی شدند. در ادامه، تمام مراحل بار دیگر برای هر مصاحبه تکرار شد و معانی مرتبط با هم در طبقه اصلی قرار گرفت و نتایج به منظور یک توصیف کامل از موضوع مورد پژوهش گردآوری شد. در مرحله بعد، توصیف کامل موضوع مورد مطالعه به صورت یک بیانیه روشن از ساختار اساسی موضوع مورد مطالعه با عنوان «ساختار ذاتی پدیده» قرار گرفت و در نهایت پس از اتمام این مراحل، برای اعتباریابی یافته‌ها، بار دیگر به شرکت‌کنندگان به منظور صحت اطلاعات استخراج‌شده مراجعه شد (کلاسیکی^۲، ۱۹۹۷ به نقل از محمدزاده و صالحی، ۱۳۹۴).

روش‌شناسان به منظور ارزیابی کیفیت نتایج تحقیق کیفی از ملاک اعتمادپذیری استفاده می‌کنند. این ملاک، میزانی است که می‌توان به نتایج یک تحقیق اعتماد کرد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۴). برای تحقق این امر از روش گوبا و لینکلن^۳ (۱۹۸۵) استفاده می‌شود که شامل چهار ملاک باورپذیری^۴، اعتمادپذیری^۵، تأییدپذیری^۶ و قابلیت انتقال^۷ برای بررسی ملاک اعتمادپذیری است. ملاک باورپذیری به معنی باورپذیر بودن پژوهش است (ابوالمعالی، ۱۴۰۰). در این پژوهش، به منظور باورپذیری داده‌ها، از چهار روش ممیزی بیرونی^۸، روش کنترل مداوم، بازبینی نتایج توسط اطلاع‌رسان‌ها^۹ و درگیری طولانی‌مدت^{۱۰} استفاده شد: ۱. ممیزی بیرونی که در این روش، فرد دیگری که به روند کار نظارت دارد، روش کار را بازبینی کرد؛ ۲. روش کنترل مداوم: در این پژوهش

1. Punch
1. Colaizzi, P. F.
3. Guba & Lincoln
4. credibility
5. reliability
6. confirmability
7. transferability
8. external audit
9. member-check
10. prolonged engagement

از روش کنترل مداوم برای تحقق روایی درونی یافته‌ها استفاده و فرایند تحقیق با جزئیات دقیق ثبت شد؛ ۳. بازبینی نتایج: به‌منظور اطمینان از موثق بودن داده‌ها، نتایج به شرکت‌کنندگان در پژوهش ارسال شد و مورد تأیید آنان قرار گرفت؛ و ۴. درگیری طولانی‌مدت: محققان، زمانی طولانی (حدود هشت ماه) درگیر موضوع پژوهش بودند (صالحی و همکاران، ۱۳۹۴).
صحت داده‌ها به غنای داده‌های به‌دست‌آمده، انسجام آن‌ها و توانایی تحلیل پژوهشگران متکی است. ملاک اعتمادپذیری در پی یافتن پاسخ این سؤال است که آیا افراد دیگر غیر از پژوهشگران پژوهش حاضر نیز تفسیر و نتیجه‌گیری او را تأیید می‌کنند (کینگ و هوراس^۱، ۲۰۱۰ به نقل از ابوالعالی، ۱۴۰۰). در پژوهش حاضر نیز به‌منظور ارتقای صحت داده‌ها، از سه متخصص مسلط به موضوع پژوهش کمک گرفته شد تا اعتمادپذیری تفسیرهای به‌دست‌آمده بررسی شود. در پژوهش حاضر سعی شد تا با تهیه مدارک کافی درخصوص موضوع مورد پژوهش، رویه‌های مورد مطالعه، زمینه و شرایط پژوهش توصیف شود.

۳. یافته‌ها

۳-۱. توصیف جمعیت‌شناختی

جدول ۱. ویژگی‌های فردی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

شرکت‌کننده	سن	تحصیلات	شرکت‌کننده	سن	تحصیلات
۱	۳۰	دندان‌پزشک	۱۱	۳۰	لیسانس
۲	۳۶	لیسانس	۱۲	۳۵	لیسانس
۳	۳۲	لیسانس	۱۳	۳۶	لیسانس
۴	۳۳	لیسانس	۱۴	۳۰	لیسانس
۵	۳۵	لیسانس	۱۵	۳۷	لیسانس
۶	۳۸	لیسانس	۱۶	۳۹	فوق‌لیسانس
۷	۳۸	پزشک	۱۷	۳۵	لیسانس
		متخصص			
۸	۳۲	لیسانس	۱۸	۳۳	لیسانس
۹	۳۰	لیسانس	۱۹	۳۰	لیسانس
۱۰	۳۱	لیسانس	۲۰	۳۹	داروساز

۳-۲. بررسی مقوله‌ها

براساس نکات استخراج‌شده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و یافته‌های بین‌المللی، پیامدهای آموزش جنسی بر نگرش و آگاهی مادران واکاوی شد. در مجموع، شش مضمون اصلی به‌دست آمد که برای هر مضمون نیز تعدادی زیرمضمون تقسیم‌بندی شد. در واقع تحلیل عمیق مصاحبه شرکت‌کنندگان، به استخراج شش مضمون اصلی شامل آموزش، آگاهی، نگرش، رعایت‌کردن، واکنش و زندگی اجتماعی منتج شد (شکل ۱).

۳-۲-۱. مضمون اصلی ۱: آموزش

از آنجا که والدین مراقبان اصلی کودکان هستند، کیفیت و میزان دانش آن‌ها برای رشد موفقیت‌آمیز کودکان حیاتی است. کودکان از بدو تولد در حال یادگیری هستند و بر والدین تکیه می‌کنند تا از آن‌ها حمایت و مراقبت کنند. در نتیجه آموزش والدین، نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت و آینده کودک ایفا می‌کنند (بردسلی و تروست، ۲۰۱۶). در این پژوهش، منظور از آموزش، اطلاعاتی است که والدین در مورد تربیت جنسی و نقش آن در روند رشدی کودک دارد. مضمون اصلی آموزش در پژوهش حاضر را می‌توان به سه زیرمضمون تقسیم‌بندی کرد.

۱. ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک

تربیت جنسی فرایندی است که کودک طی آن نگرش، باورها و ارزش‌هایی را کسب می‌کند که در تمام طول عمر، بر موضوعات مهمی مثل روابط بین‌فردی و عاطفی، صمیمیت و هویت او تأثیرگذار است. تربیت جنسی فرایندی مرحله‌ای است که باید براساس

ویژگی‌های کودکان و درخور فهم و درک آن‌ها صورت گیرد تا به رشد شخصیت اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی فرد منجر شود. یکی از مادران درباره اطلاعات مناسب به کودک می‌گوید: «یه جوروی که در حد فهمش باشه مثلاً برایش توضیح بدم.»

۲. جلوگیری از آسیب در کودکی

نقش والدین در شکل‌گیری شخصیت کودکان غیرقابل‌انگماض و از مهم‌ترین عوامل در تأمین سلامت کودکان است؛ بنابراین میزان آگاهی والدین از آسیب‌های اجتماعی کودکان و راه‌های پیشگیری از آن از اهمیت زیادی برخوردار است. تربیت و آموزش درست در شکل‌گیری هویت جنسی سالم در کودکان بسیار مؤثر است؛ زیرا سلامت جنسی و سلامت روان‌شناختی آن‌ها را در مراحل بعدی تضمین می‌کند. یکی از مادران در این باره می‌گوید: «این آموزش‌ها باعث می‌شه واکنش مناسب‌تری از خودشون نشون بدن و کمتر آسیب ببینن.»

۳. ضرورت آموزش والدین

والدین مطلع، مسائل رشدی را زودتر تشخیص می‌دهند و مؤثرتر آشکار می‌سازند. مطالعات زیادی نشان داده است که مداخلات آموزشی والدین می‌تواند با موفقیت، نگرانی‌های جنسی را در میان کودکانی که سابقه رفتاری جنسی دارند کاهش دهد (آلن و همکاران، ۲۰۱۶). آگاهی والدین از مسائل جنسیتی از قبیل تشخیص رفتار طبیعی جنسی، طرز برخورد مناسب با کودک، رفتارهای متناسب با سن، زمان آموزش مسائل جنسی، چگونگی شکل‌گیری هویت جنسی، بلوغ، ارتباط با همسالان و کنترل منابع اطلاعاتی کودکان در پیشگیری از رفتارهای ناسازگارانه کودکان و احساس کفایت و خودکارآمدی والدین مؤثر است (فولر، ۲۰۱۴). گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان نیز تأییدکننده این موضوع است: «به نظر من همه مادر پدرها واقعاً به آموزشی رو باید ببینن، حتی قبل از بچه‌دار شدن که از ایجاد مشکلات و تجاوزهایی که الان این قدر زیاد شده جلوگیری بشه.»

۴. آموزش صحیح کودک

آموزش صحیح کودک، یکی از موضوعات اساسی در رشد و شکوفایی کودک است که تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله زمینه فرهنگی، سطح رشدی، توانایی‌های شناختی کودک و شخصیت والدین قرار دارد. آموزش صحیح کودک سبب می‌شود تا کودک در مسیر رشد متعالی خود و متناسب با ویژگی‌های شخصیتی خود گام بردارد. سلامت جنسی، یکی از مؤلفه‌های بسیار اساسی در سلامت روان‌شناختی هر فرد است و در صورت اختلال در آن، دیگر جنبه‌های حیات روانی و ارتباطی فرد تحت تأثیر قرار می‌گیرد (قلندری و رفیعی، ۱۳۹۳). نظر یکی از مادران بدین شرح است: «اطلاعات در خور سنش رو بهش می‌دم، نه کمتر نه بیشتر. می‌دونید... منظورم اطلاعات مناسبه.»

۵. پرسش از دیگران

در دوران کودکی، والدین بیشترین نقش را در تربیت جنسی به‌عهده دارند و باید تلاش کرد تا هریک از والدین سهم خود را به‌خوبی ایفا کنند و برخورد نادرستی با کودک نداشته باشند؛ زیرا برخورد نامناسب در برابر سؤالات کودک، نه تنها موجب سلب اعتماد او از والدین خود می‌شود، بلکه کودک تلاش می‌کند تا سؤالات خود را از منابع پاسخگوی دیگر مانند گروه همسالان و فضای مجازی جستجو کند که این امر خود آسیب‌های زیادی برای کودک و خانواده در پی دارد. یکی از مادران درباره پرسش از دیگران می‌گوید: «باید این قدر اطلاعات و توانایی داشته باشم که پاسخ سؤالات هاشو بدم که دیگه نره از بقیه منابع جواب‌های نادرست پیدا کنه.»

۶. پاسخ صحیح به سؤالات کودک

سؤال کردن همواره به رشد شناختی و اجتماعی کودکان منجر می‌شود و یکی از نیازهای اساسی آن‌ها است تا اطلاعات خود را از محیط اطراف افزایش دهند. پاسخ‌هایی که درباره مسائل جنسی برای کودک ایجاد می‌شود، باید در سطح درک و فهم او پاسخ داده شود و از پنهان‌کاری و پاسخ‌های خلاف واقع پرهیز شود. یکی از شرکت‌کنندگان درمورد پاسخ صحیح به سؤالات کودک می‌گوید: «بعد از اینکه آموزش‌های تربیت جنسی رو یاد گرفتیم، خیلی هوشیارانه‌تر پاسخ می‌دم. مطابق با سؤال خودش جواب می‌دم و احساس می‌کنم قانع می‌شه.»

۷. جلوگیری از کنجکاوی نامناسب

تربیت جنسی متناسب با روند رشد کودکان سبب می‌شود کنجکاوی‌های جنسی کودکان سرکوب نشود و خطر منحرف‌شدن ذهن کودکان را نسبت به مسائل جنسی کاهش دهد. کنجکاوی‌ها و سؤالات جنسی خواه‌ناخواه در ذهن کودکان ایجاد می‌شود و ناآگاهی و ناتوانی در پاسخ به سؤالات کودکان موجب می‌شود تا آن‌ها در زمینه مسائل جنسی دچار سردرگمی شوند. به این ترتیب، تربیت جنسی شیوه پیشگیرانه‌ای است که برای ایمن نگه‌داشتن کودک مطرح می‌شود. نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد این موضوع بدین صورت است: «یاد گرفتم وقتی سؤالی می‌پرسه جوری رفتار نکنم و گارد نگیرم که کنجکاویش بیشتر بشه و بخواد سؤال‌های بیشتری که حتی مناسب سنش هم نباشه ازم بپرسه.»

۳-۲-۲. مضمون اصلی ۲: آگاهی

حیات جنسی انسان از بدو تولد شروع می‌شود و به تدریج رشد و نمو می‌یابد. مهارت مادر و پدر در آموزش و تربیت جنسی کودک از عوامل اساسی در شکل‌دهی به رفتارهای او قلمداد می‌شود و این امر زمانی مهیا می‌شود که والدین آگاهی لازم از این موضوع داشته باشند (ساوانسوجارید و همکاران^۱، ۲۰۱۳). مضمون اصلی آگاهی در پژوهش حاضر را می‌توان به چهار زیرمضمون تقسیم کرد.

۱. حس مسئولیت‌پذیری

مسئولیت پدر و مادر در تربیت فرزندان، از زمان انعقاد نطفه و سپس دوران بارداری آغاز می‌شود. مسئولیت اساسی والدین در برابر فرزندان، تربیت صحیح است. هرچند تربیت، خود واژه‌ای عالی است که همه کردارها و فعالیت‌های والدین را در تمامی زمینه‌ها شامل می‌شود. در این پژوهش، این مضمون بدین معناست که در نتیجه آگاهی‌ای که والدین در زمینه تربیت جنسی به دست آوردند، در برابر این آموزش‌ها احساس مسئولیت‌پذیری دارند و سعی می‌کنند با آگاهی بیشتری با این مسائل برخورد کنند. یکی از مادران در این زمینه می‌گوید: «حواسمون به بچه‌مون و حتی بازی‌هایی که انجام می‌ده حتماً باید باشه؛ چون اگر مشکلی پیش بیاد من و پدرش مسئول اصلی اتفاق هستیم.»

۲. حمایت

تربیت جنسی شیوه پیشگیرانه‌ای است که برای ایمن نگه‌داشتن کودک از آسیب‌ها و اجتناب از مشکلات و چالش‌های موجود تأکید می‌شود. اگر والدین آموزش و آگاهی لازم را در مسیر تربیت جنسی کودک به دست بیاورند، بسیاری از سؤالات و کنجکاوی‌های کودک را طبیعی قلمداد می‌کنند، برخورد مناسبی با او دارند و توضیحات متناسب با سن به او خواهد داد. در این صورت، در هر مقطعی کودک با مشکل یا مسئله‌ای روبه‌رو شود می‌تواند به پدر و مادر به‌عنوان اولین و معتبرترین منبع مراجعه کند و در معرض خطر ناشی از اطلاعات نادرست یا غیرضروری توسط منابع غیرمعتبر قرار نگیرد. یکی از مادران در تأیید این موضوع می‌گوید: «من در همه حال باید حامی فرزندم باشم و اگر به وقت مشکلی پیش اومد باید بچهم رو حمایت کنم، نه اینکه تو اون موقعیت اونو مقصر کنم و بهش احساس گناه بدم.»

۳. ایجاد اعتمادبه‌نفس

اعتمادبه‌نفس ویژگی‌ای انسان در زمینه شناخت از خود است. هر قدر این شناخت بیشتر باشد، نشانه این است که فرد خود را ارزشمندتر و توانمندتر می‌داند (اوربک و همکاران^۲، ۲۰۰۷). والدینی که اعتمادبه‌نفس زیادی در فرزندپروری داشته باشند، می‌توانند کودک با اعتمادبه‌نفسی نیز پرورش دهند. اما هر اندازه فرد در کسب اعتمادبه‌نفس دچار شکست شود، دستخوش اضطراب و احساس عدم کفایت در زندگی می‌شود. عزت‌نفس بالا در فرد ایجاد حس اعتماد به خود می‌کند که این احساس، او را قادر به تطابق با موقعیت‌های سخت می‌کند. در فرزندپروری نیز کسب آگاهی‌های لازم برای تربیت کودک احساس اعتمادبه‌نفس والدین و میزان تسلط آنان بر نقش خود را افزایش می‌دهد (کاردوسو و همکاران^۳، ۲۰۱۵). در راستای این موضوع یکی از مادران می‌گوید: «وقتی آدم آموزش می‌بینه و می‌فهمه خیلی از رفتارها و سؤال‌هایی که می‌پرسن اقتضای سن بچه‌هاست، راحت‌تر و با اعتمادبه‌نفس

1. Suwansujarid et al.
2. Overbeek et al.
3. Cardoso et al.

بیشتری می‌تونه خودش رو در این موقعیت‌ها قرار بده و پاسخ بده.»

۴.۱.۴. ارائه پیشنهاد های جایگزین

برخی والدین در برابر رفتارهای کودکان روش تنبیه را به کار می‌گیرند. گاهی کودک را محروم می‌کنند و واکنش هیجانی زیادی در برابر رفتارهای او نشان می‌دهند؛ درحالی‌که اگر والدین در برابر رفتارهای کودکان به جای تنبیه، روش راهکارهای جایگزین را به کار گیرند و توجه کودک را به سمت محرک‌های مثبت معطوف کند، در طول زمان شاهد تغییر رفتار کودک و افزایش رفتارهای مطلوب خواهند بود. نظر یکی از مادران درمورد پیشنهاد های جایگزین بدین صورت است: «یه بار بعد از این کلاس‌ها دیدم دخترم جلوی آینه وایساده و داره خودشو می‌بینه. راستش یه کم اولش ناراحت شدم، ولی سریع رفتم تو اتاقش و سعی کردم خیلی خوب رفتار کنم و از اون موقعیت دورش کنم و حواسشو به یه جای دیگه بدم و خب به نظرم این برخورد خیلی بهتره تا اینکه خیلی سختگیرانه و با تهدید و سرزنش باهاشون برخورد کنیم.»

۳-۲-۳. مضمون اصلی ۳: نگرش

تربیت جنسی امری تدریجی و مرحله‌ای است که باید براساس ویژگی‌های کودکان و نوجوانان صورت گیرد. در تربیت صحیح جنسی، صرف ارائه اطلاعات کافی نیست، بلکه رفتار و نگرش والدین به مسائل جنسی در اثربخشی و کارآمدی آموزش اهمیت بسزایی دارد. این مضمون را می‌توان در سه زیرمضمون دسته‌بندی کرد.

۱. اقتضای سن کودک

کنجکاوی و پرسیدن سؤالات جنسی توسط کودکان امری کاملاً طبیعی است. بیشتر والدین در مواجهه با کنجکاوی جنسی کودکان دچار تنش و نگرانی می‌شوند. اما باید پذیرفت که این رفتار نیز یکی از مراحل رشد کودکان است. یکی از مادران در این باره می‌گوید: «گه بتونیم کودمون رو بشناسیم و بدونیم خیلی از رفتارهایی که انجام می‌دن اقتضای سنشونه و طبیعیه، خیلی بهتر می‌تونیم باهاشون رفتار کنیم و آسیبی بهشون نزنیم. به نظرم آموزش دیدن والدین خیلی تو این زمینه مهمه.»

۲. نگرش والدین

منظور از هویت جنسی، پذیرش ویژگی‌های زیستی، شناختی، عاطفی و اجتماعی است که به صورت متفاوت در هر دو جنس پدیدار می‌شود. برای یادگیری نقش جنسیتی و تحقق یافتن هویت مطلوب جنسی لازم است والدین به عوامل و زمینه‌های مؤثر در ایجاد این نقش و هویت توجه کنند و بینش و نگرش خود را به مسائل تربیت جنسی سنجیده کنند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه می‌گوید: «احساس می‌کنم در سال‌های اخیر خیلی آموزش تربیت جنسی زیاد شد. واقعاً برای خودش پرتاب بود و ارتقای سطح افکار عمومی بود. به نظرم این آموزش‌ها اگه برای همه پدر مادرها اجباری باشه، خب خیلی خوب می‌شه و از بسیاری از مشکلات تو این زمینه کم می‌شه.»

۳. عدم مشغولیت ذهنی کودک

برخی والدین به دلیل عقاید خود، علاقه‌ای به صحبت درباره مسائل جنسی ندارند؛ زیرا تصور می‌کنند ارائه اطلاعات موجب بیدار شدن غریزه جنسی کودکان می‌شود؛ درحالی‌که اگر کودکان پاسخ‌های مناسبی از والدین دریافت کنند، مشغولیت ذهنی نخواهند داشت و والدین را منبعی به منظور پاسخگویی به سؤالات خود برمی‌گزینند و کمتر در معرض آسیب‌ها و رفتارهای پرخطر قرار می‌گیرند. درمورد عدم ایجاد مشغولیت ذهنی برای کودکان درمورد سؤالات جنسی، یکی از مادران می‌گوید: «خودم و پدرش تمام تلاشمونو می‌کنیم که بستری برای کنجکاوی بیشتر و درگیر شدن ذهنش تو این سن براش ایجاد نکنیم.»

۳-۲-۴. مضمون اصلی ۴: رعایت کردن

رفتار جنسی والدین به عنوان الگو برای پیدایش تدریجی تمایلات جنسی و جلوگیری از بیداری جنسی در کودکان بسیار تعیین کننده است. والدین الگویی هستند که فرزندان نحوه برخورد و رفتار با جسم و جنسیت خود و دیگران را از آن‌ها می‌آموزند و باید بدانند تمامی کارهایی که انجام می‌دهند بر فرزندانشان تأثیر دارد (تبریزی و ترابی، ۱۴۰۱). در این پژوهش، منظور از رعایت کردن، رعایت پوشش والدین است. مضمون اصلی رعایت کردن در پژوهش حاضر را می‌توان به دو زیرمضمون تقسیم‌بندی کرد.

۱. رعایت و حفظ حریم شخصی

حریم خصوصی یک حق انسانی است که رعایت و حفظ آن موجب احساس امنیت و آرامش فرد می‌شود. حریم شخصی به فرد این امکان را می‌دهد تا برای محافظت از خود مرزهایی ایجاد کند. به عبارت دیگر، حریم شخصی همان اطلاعات و زندگی شخصی فرد است که دسترسی غیرمجاز به آن ممکن است سبب آسیب فرد و خدشه به دایره امن او شود. حریم شخصی به معنی مرزهای فیزیکی، ذهنی و احساسی مخصوص هر فرد است و موجب می‌شود تا هر فرد بتواند هویت، عقاید، نگرش و احساسات خاص خود را داشته باشد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه می‌گوید: «بسیاری از کنجکاوی‌ها و سؤالاتی که ذهن بچه‌ها رو درگیر می‌کنه ممکنه از این موضوع باشه که پدر و مادر اصول درستی رو رعایت نکنن، ولی اگر پدر و مادر حریم شخصی و روابط درستی با هم داشته باشن، خیلی در تربیت درست و رعایت اصول تربیت جنسی کودکان مهمه.»

۲. رعایت پوشش والدین

خانواده اولین نهادی است که فرزندان در آن رشد می‌کنند و بسیاری از اولین آموزه‌های زندگی خود را در این نهاد تجربه می‌کنند. رفتار والدین و نحوه پوشش والدین در فرزندان اثرات مستقیمی بر جای می‌گذارد و سبب شکل‌گیری اولین ذهنیات فرزندان می‌شود. نوع رفتار و پوشش والدین به سبک فرزندپروری آن‌ها بستگی دارد که در خانواده‌های مختلف، با فرهنگ‌ها و اعتقادات مختلف، متفاوت است. رعایت پوشش مناسب، موجب آرامش و امنیت در خانواده شده و در نتیجه رشد طبیعی کودکان را نیز تضمین می‌کند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه می‌گوید: «من و پدرش سعی می‌کنیم نحوه پوششمون تو خونه خیلی مناسب و عادی باشه و کاری نکنیم که حساس بشه و از همون اول تولد تا الان که پنج سالشه اینو رعایت کردیم.»

۳-۲-۵. مضمون اصلی ۵: واکنش

تربیت جنسی یکی از کارکردهای اساسی و مهم نظام آموزشی است که همواره به دلیل وجود پاره‌ای از سوءتفاهم‌های فکری و موانع اجرایی با مشکلاتی دست‌به‌گریبان بوده و همین امر زمینه‌ساز ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحرافات رفتاری در میان کودکان می‌شود. در این اثنا، برخی از والدین نیز به دلیل عقاید و بینش‌های خود علاقه‌ای به صحبت کردن درباره مسائل و آموزه‌های جنسی ندارند و واکنش‌های نامناسبی در برابر سؤالات فرزندان خود با محتوای جنسی دارند. در این پژوهش، منظور از واکنش، عکس‌العملی است که والدین در برابر سؤالات و رفتارهای جنسی کودکان خود دارند. زیرمضمون این مفهوم در این پژوهش «جبهه‌نگرفتن والدین» در برابر سؤالات کودکان است.

۱. جبهه‌نگرفتن

گروهی از والدین، با بیان موضوعات مربوط به تربیت جنسی راحت نیستند و به علت شرمی که نسبت به این موضوعات دارند، همیشه از کنار تربیت جنسی به‌آسانی می‌گذرند. گروهی از والدین نیز فکر می‌کنند که آگاهی زیادی برای تربیت جنسی فرزند خود و مواجهه با مسائل جنسی ندارند. در امر تربیت جنسی هرچه والدین آگاهی و آموزش‌های بیشتر از منابع معتبر دریافت کنند، فرزندان آن‌ها به روش اصولی و صحیح با مراحل تحول روانی جنسی آشنا خواهند شد و به حداکثر رشد و بالندگی خواهند رسید. یکی از مادران در این زمینه توضیح می‌دهد: «اگر دخترم سؤالی هم می‌کرد، سعی می‌کردیم جوری جواب بدیم که مثلاً نگیم وای اینا چه حرف‌هاییه که داری می‌زنی، نه اینو نباید بگی و حتماً پاسخ سؤالاتشو می‌دادیم و اگر در مهمانی هم با دوستانش رفتاری انجام می‌دادن، در منزل و به دور از جو هیجانی در اون مورد باهاش صحبت می‌کردیم.»

۳-۲-۶. مضمون اصلی ۶: زندگی اجتماعی

خانواده اولین محیطی است که کودک در آن از چگونگی روابط اجتماعی آگاه می‌شود. کودکان نخستین دلبستگی عاطفی نزدیک و صمیمی خود را در خانواده برقرار می‌سازند و درونی‌کردن ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی را در آن آغاز می‌کنند. خانواده، جامعه کوچکی است که یکی از مهم‌ترین اهداف آن، رشد تکامل اجتماعی کودکان است. مهارت‌های اجتماعی فرد را قادر می‌سازد تا با دیگران رابطه اثربخش داشته باشد و از واکنش‌های نامناسب اجتماعی خودداری کند. مشارکت، همکاری با دیگران، کمک کردن و آغازگر رابطه‌بودن نمونه‌هایی از این نوع رفتار هستند. یادگیری رفتارهای فوق و ایجاد رابطه اثربخش با دیگران یکی از دستاوردهای

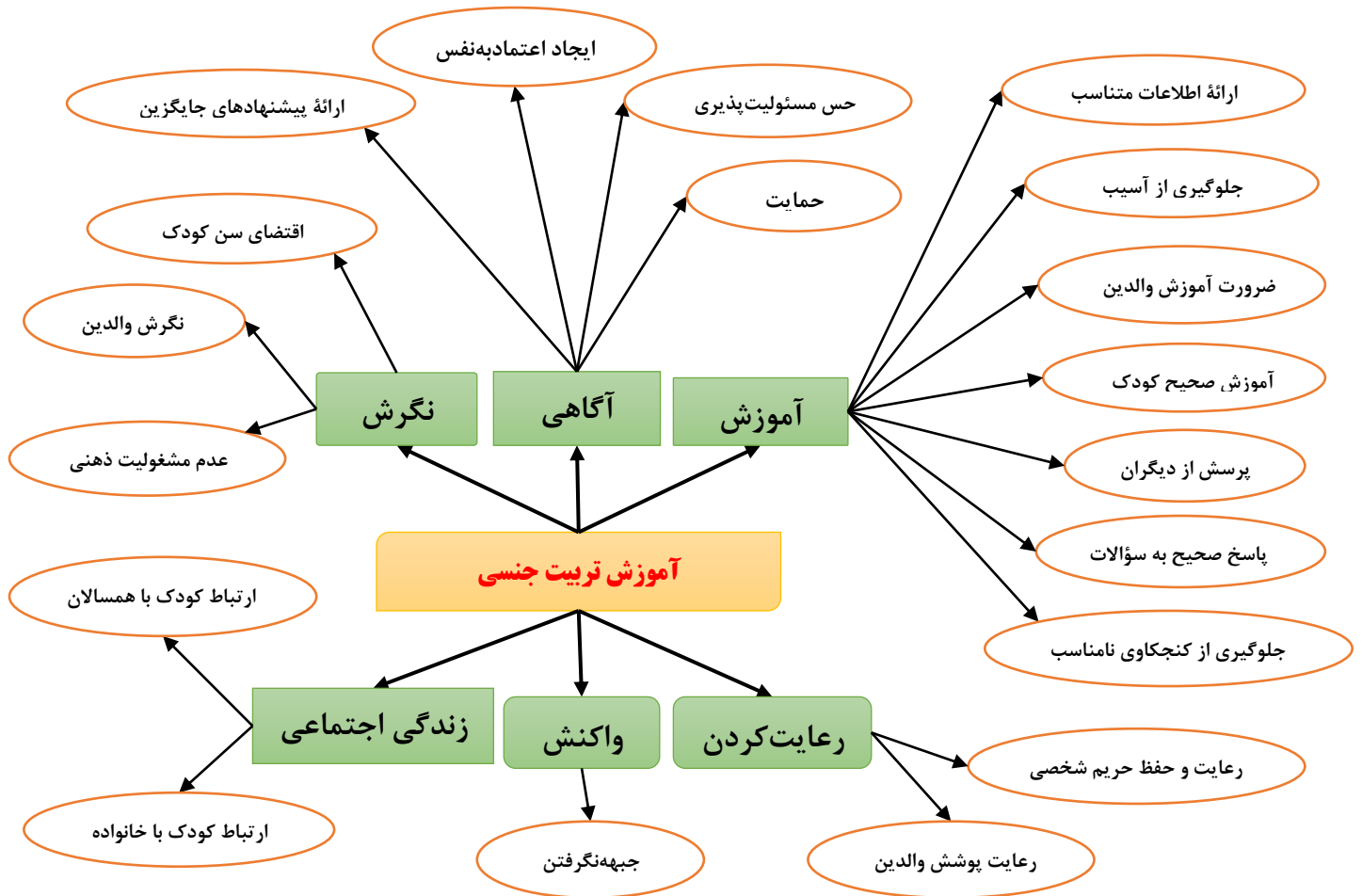
دوران کودکی است (بخشی بارزبلی و همکاران، ۱۳۹۲). مضمون زندگی اجتماعی به دو زیرمضمون تقسیم‌بندی شده است.

۱. ارتباط کودک با خانواده

یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین دوران زندگی، دوران کودکی است که در آن شخصیت فرد پایه‌ریزی می‌شود و شکل می‌گیرد. در تعامل والد و فرزند، ایجاد و حفظ رابطه میان والدین و فرزندان، امری حیاتی است. ارتباط سبب تعامل قوی میان والدین و کودک می‌شود و تأثیر فراوانی بر درک، پذیرش متقابل والدین و کودک دارد. نوع تعامل والد و فرزند مهم‌ترین عامل ایجاد احساس امنیت و عشق در خانواده است (اسچیلینگ و همکاران، ۲۰۱۱). یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد اهمیت ارتباط کودک و خانواده می‌گوید: «پدر و مادر باید فضایی بین خودشان و بچه‌شان ایجاد کنند که اگر اتفاقی هم افتاد، خود بچه بیاد ماجرا رو تعریف کنه و پدر و مادر اولین افراد زندگیش باشن و برای گفتن حرف‌ها و احساساتش به اون‌ها، ترس و دلهره نداشته باشه».

۲. ارتباط کودک با همسالان

دوستان و همسالان از عوامل مهم اجتماعی شدن فرد به‌شمار می‌آیند و می‌توانند در یادگیری، پیشرفت تحصیلی و مهارت‌های تحولی فرد نیز نقش داشته باشند. در محیطی که همسالان ارتباط صحیح و مناسب با هم دارند، مهارت‌های اجتماعی مهم مانند همکاری، رقابت و صمیمیت آموخته می‌شود. در چنین شرایطی نه‌تنها یادگیری افزایش می‌یابد، بلکه رفتارهای اجتماعی مناسب نیز رشد می‌کند. ناتوانی در برقراری رابطه مطلوب بین همسالان موجب طرد و عدم محبوبیت می‌شود. تحقیقات زیادی نیز نشان می‌دهد بازی با همسالان به رشد اجتماعی کودکان می‌انجامد. نظر یکی از مادران درباره این موضوع این است: «آموزش‌هایی که برای مسائل تربیت جنسی به پسر دادم، در برخورد با دوست‌هاش یا حتی دوست‌های مهدکودکش که جنس مخالف بودن، بسیار مؤثر بوده و حتی اگر در یه موقعیت خطر هم قرار بگیره، بلندبلند آموزش‌های منو به دوستاش می‌ده و خیلی خوب می‌تونه هم مراقب خودش باشه و هم به دوست‌هاش یاد بده مراقب خودشون باشن».

شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

در جدول ۲، کدگذاری، مضمون اصلی و زیرمضمون‌های مصاحبه‌های مختلف استفاده شده تا نحوه استخراج زیرمضمون‌ها نمایان شود.

جدول ۲. نمونه کدگذاری مصاحبه

مضمون اصلی	زیرمضمون	فراوانی زیرمضمون	روایت‌های برگرفته از مصاحبه
آموزش	ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک	۹	به جوری که در حد فهمش باشه مثلاً براش توضیح بدم.
	جلوگیری از آسیب در کودکی	۲۶	این آموزش‌ها باعث می‌شه واکنش مناسب‌تری از خودشون نشون بدن و کمتر آسیب ببینن.
	ضرورت آموزش والدین	۱۴۹	به نظر من همه مادر پدرها واقعاً به آموزشی رو باید ببینن، حتی قبل از بچه‌دار شدن.
	آموزش صحیح کودک	۴۴	اطلاعات در خور سشن رو بهش می‌دم، نه کمتر نه بیشتر.
	پرسش از دیگران	۴	باید این قدر اطلاعات و توانایی داشته باشم که پاسخ سؤال‌هاشو بدم که دیگه نره از بقیه منابع، جواب‌های نادرست پیدا کنه.
	پاسخ صحیح به سؤالات کودک	۸۹	خیلی هوشیارانه‌تر به سؤالاتش پاسخ می‌دم و مطابق با سؤال خودش جواب می‌دم.
آگاهی	جلوگیری از کنجکاوی نامناسب	۱۵	که وقتی سؤالی می‌پرسه جوری رفتار نکنم و گارد بگیرم که کنجکاوی بیشتر بشه.
	حس مسئولیت‌پذیری	۷	حواسمون به بچه‌مون و حتی بازی‌هایی که انجام می‌ده حتماً باید باشه.
	حمایت	۷	من در همه حال باید حامی فرزندم باشم و اگر به وقت مشکلی پیش اومد باید بچهم رو حمایت کنم.
	ایجاد اعتماد به نفس	۱۲	وقتی آدم آموزش می‌بینه و می‌فهمه خیلی از رفتارها و سؤال‌هایی که می‌پرسن اقتضای سن بچه‌هاس، راحت‌تر و با اعتماد به نفس بیشتری می‌تونه خودش رو در این موقعیت‌ها قرار بده و پاسخ بده.
	ارائه پیشنهادهای جایگزین	۲۰	در مواقع بحرانی سعی می‌کنم از اون موقعیت دورش کنم و حواسشو به یه جای دیگه بدم و خوب به نظرم این برخورد خیلی بهتره.
	ارتباط کودک با خانواده		ارتباط کودک با همسالان

مضمون اصلی	زیرمضمون	فراوانی زیرمضمون	روایت‌های برگرفته از مصاحبه
	اقتضای سن کودک	۳۰	اگه بتونیم کودمون رو بشناسیم و بدونیم خیلی از رفتارهایی که انجام می‌دن اقتضای سنشونه و طبیعیه خیلی بهتر می‌تونیم باهاشون رفتار کنیم.
نگرش	نگرش والدین	۲۳	به نظرم این آموزش‌ها اگه برای همه پدر مادرها اجباری باشه، خب خیلی خوب می‌شه و از بسیاری از مشکلات تو این زمینه کم می‌شه.
	عدم مشغولیت ذهنی کودک	۶	من و پدرش تمام تلاشمونو می‌کنیم که بستری برای کنجکاوای بیشتر و درگیر شدن ذهنش تو این سن براش ایجاد نکنیم.
رعایت کردن	رعایت و حفظ حریم شخصی	۱۳	اگر پدر و مادر حریم شخصی و روابط درستی با هم داشته باشن، خیلی در تربیت درست و رعایت اصول تربیت جنسی کودکان مهمه.
	رعایت پوشش والدین	۱۲	من و پدرش سعی می‌کنیم نحوه پوششمون در خونه خیلی مناسب و عادی باشه و کاری نکنیم که حساس بشه.
واکنش	جبهه‌نگرفتن	۳۰	من و پدرش سعی می‌کردیم سؤال‌هاشو جواب بدیم و نگیم وای اینا چه حرفاییه که داری می‌زنی، نه اینو نباید بگی و حتماً پاسخ سؤال‌هاشو می‌دادیم.
زندگی	ارتباط کودک با خانواده	۱۳	پدر و مادر باید فضایی بین خودشون و بچشون ایجاد کنن که اگه اتفاقی هم افتاد، خود بچه بیاد ماجرا رو تعریف کنه و پدر و مادر اولین افراد زندگیش باشن.
اجتماعی	ارتباط کودک با همسالان	۱۶	آموزش‌هایی که برای مسائل تربیت جنسی به پسر دادم در برخورد با دوست‌هاش یا حتی دوستای مهدکودکش که جنس مخالف بودن بسیار مؤثر بوده.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

جامعه‌ای سالم نیازمند افرادی سالم با هویت اجتماعی و فردی مناسب است و این دو در نهاد خانواده پایه‌ریزی می‌شود. از این‌رو والدین به‌ویژه مادران باید به نقش مهم خود در آگاهی جنسی فرزندان توجه کنند. پژوهش حاضر با هدف واکاوی نقش دوره تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت والدین نسبت به سؤالات با محتوای جنسی فرزندان انجام شده که نتایج آن شامل مضمون‌های اصلی آموزش با هفت زیرمضمون «ارائه اطلاعات متناسب با درک کودک، جلوگیری از آسیب در کودکی، ضرورت آموزش والدین، آموزش صحیح کودک، پرسش از دیگران، پاسخ صحیح به سؤالات کودک و جلوگیری از کنجکاوای نامناسب»، آگاهی با چهار زیرمضمون «حس مسئولیت‌پذیری، حمایت، ایجاد اعتمادبه‌نفس و ارائه پیشنهادهای جایگزین»، نگرش با سه زیرمضمون «اقتضای سن کودک، نگرش والدین و عدم مشغولیت ذهنی کودک»، رعایت کردن با دو زیرمضمون «رعایت و حفظ حریم شخصی و رعایت پوشش والدین»، واکنش با یک زیرمضمون «جبهه‌نگرفتن» و زندگی اجتماعی با دو زیرمضمون «ارتباط کودک با خانواده و ارتباط کودک با همسالان» است.

با توجه به اینکه والدین نخستین و قابل‌اعتمادترین افراد برای تربیت کودکان و مهم‌ترین حامی فرزندان در حل مشکلات و چالش‌های رشدی هستند، نقش و اهمیت آن‌ها در آموزش تربیت جنسی فرزندان، بسیار حائز اهمیت است. والدین دارای نقش کلیدی در سلامت جنسی، رشد و شکل‌گیری اعتماد به آینده در کودک هستند. پدر و مادر از ابتدا تا انتها با مراحل مختلف رشد کودک، کنجکاوای‌ها و سؤالات همراه کودک هستند و می‌توانند اطلاعات سازگار با ارزش‌های خود را به فرزندان انتقال دهند. بهترین مربی آموزش جنسی به کودک، والدین او هستند؛ زیرا کودک همواره باید احساس کند که والدین در هر زمانی برای پاسخگویی در کنار او هستند. با آموزش کودک توسط والدین احساس صمیمیت و اعتماد بین کودک و والدین افزایش می‌یابد و کودک می‌تواند به راحتی مسائل و سؤالات خود را با والدین مطرح کند. در این پژوهش نیز آموزش والدین و در نتیجه کسب آگاهی آن‌ها از مضمون‌های اصلی یکی از پیش‌شرط‌های مهم در تربیت جنسی کودکان است. براین اساس، آموزش به والدین در جهت افزایش آگاهی‌های مورد نیاز، بهترین راهنمای کودک است تا به موقع این آموزش‌ها در اختیار او قرار گیرد و مورد استفاده واقع شود و در نتیجه از اطلاعات نادرستی که بعضاً از منابع غیرمؤثق کسب می‌شود پیشگیری کند. به هر میزان که والدین در تربیت جنسی کودک از روش‌ها و برنامه‌های جامع، اصولی و منطقی استفاده کنند، تربیت جنسی کامل‌تری انجام خواهد شد و زندگی سالم‌تری شکل خواهد گرفت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش فان دردوف (۱۳۹۷)، ویکرل و همکاران (۲۰۱۷)، رشید و حسینی نظری (۱۳۹۶) و قربانی و همکاران (۱۳۹۶) همسو است.

از آنجا که کودکان همواره آسیب‌پذیرترین قشر جامعه هستند و نیاز به حمایت بزرگسالان به‌خصوص والدین خود دارند، ارتقای آگاهی والدین در مورد کودک‌آزاری و پیشگیری از آن حائز اهمیت است. ارتقای آگاهی والدین راجع به مسائل تربیت

جنسی به‌طور مستقیم و بارزی آگاهی فرزندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با این حال، بسیاری از خانواده‌ها حاضر به قبول این مسئولیت به‌طور کامل نمی‌شوند و تصور می‌کنند آموزش مسائل جنسی به کودکان مسئله‌ای است که کودک به‌مرور زمان، به‌طور خودبه‌خود می‌آموزد؛ برخی از والدین نیز به‌علت نداشتن دانش و مهارت کافی برای آموزش مسائل جنسی یا به‌علت ترس از حرمت‌شکنی، از هرگونه آموزشی در این زمینه امتناع می‌ورزند و این وظیفه را به جامعه بیرون محول می‌کنند که این تصمیم‌گیری کودکان را در معرض آسیب‌ها و خطرات بیشتری قرار می‌دهد.

در تربیت جنسی کودکان، صرف آموزش و تبدیل شدن به یک منبع آگاهی موثق کافی نیست، بلکه رفتار و نگرش والدین به‌خصوص مادر نسبت به امور جنسی در کارآمدی آموزش نقش بسزایی دارد. از آنجا که نگرش کودکان، اغلب به‌وسیله مشاهده رفتار دیگران به‌ویژه والدین شکل می‌گیرد، نگرش والدین بر نگرش کودکان تأثیر زیادی دارد. به‌طور عمده والدین از نگرش‌های تثبیت‌شده خود پیروی می‌کنند، اما با آموزش می‌توان نگرش آن‌ها را تغییر داد و در نتیجه تغییر نگرش، رفتار آن‌ها نیز تغییر می‌یابد. با کسب دانش و ارتقای آگاهی، نگرش مثبت‌تری به تربیت جنسی ایجاد خواهد شد (لی و کیم، ۲۰۱۷) و والدین درمی‌یابند که این مرحله جزئی از فرایند رشد آن‌ها است و در هنگام پرسش کودک واکنش هیجانی نشان ندهند؛ بنابراین در پی ایجاد نگرش مثبت و نداشتن احساس گناه نسبت به آموزش تربیت جنسی، والدین به کودک خود آموزش‌های تربیت جنسی اصولی و درست را می‌دهد و کودک نیز بهتر می‌تواند از خود مراقبت کند و در نهایت رفتار جنسی مناسب و ایمنی را از خود نشان دهد و سلامت روان بیشتری داشته باشد.

در این پژوهش سعی شد نقش آموزش تربیت جنسی در میزان آگاهی و کفایت مادران نسبت به پاسخگویی سؤالات جنسی فرزند خود واکاوی و شناسایی شود. به‌نظر می‌رسد آگاهی والدین به‌خصوص مادران و آموزش صحیح تربیت جنسی موجب می‌شود تا کودکان هنجارهای خوب را بهتر درک کنند؛ بنابراین لازم است از دانش، نگرش و عملکرد مناسب برخوردار باشند تا بتوانند آموزش‌های مورد نیاز فرزندان خود را به آن‌ها ارائه دهند.

به‌دلیل محدودیت‌های ایجادشده در پی انتشار ویروس کووید-۱۹ و در نتیجه نداشتن دسترسی آسان به نمونه‌های بیشتر، توصیه می‌شود پژوهش حاضر در بافت‌های پژوهشی دیگر نیز انجام شود. همچنین به‌دلیل شیوع ویروس کووید-۱۹، مصاحبه‌ها به‌صورت تلفنی و آنلاین انجام شد. با توجه به پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ای تدوین و اجرا شود تا والدین قبل از فرزندآوری، با مطالعه و مشورت با متخصصان این حوزه با درایت بیشتر در مسیر فرزندپروری گام بردارند. همچنین تمهیداتی برای ایجاد یک الگوی مناسب برای تربیت جنسی فراهم شود که متناسب با فرهنگ و ارزش‌های جامعه باشد تا هم در اختیار متخصصان برای آموزش والدین قرار گیرد و نیز به‌منظور تدوین کتاب‌های درسی و بروشورهای آموزشی استفاده شود. در نهایت علاوه بر خانواده‌ها، آموزش تربیت جنسی در محیط‌های آموزشی مانند مهدکودک‌ها و مدارس نیز متناسب با سن کودکان انجام شود تا برای ارتقای مهارت جرئت‌ورزی کودکان و خودمراقبتی آنان مؤثر باشد. افزون بر این موارد، در سطح ملی نیز یک منبع آموزشی جامع به‌منظور سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های راهبردی در آموزش جنسی مورد نیاز است تا آگاهی جمعی در این زمینه صورت گیرد.

۵. ملاحظات اخلاق پژوهش

تمام مصاحبه‌شوندگان به‌طور آگاهانه و با رضایت شخصی در مطالعه شرکت کردند و از آن‌ها رضایت‌نامه کتبی اخذ شد. در جهت رعایت حقوق شرکت‌کنندگان و رعایت اصل رازداری، اطلاعات افراد بدون نام و نام خانوادگی ثبت شد.

۶. سازمان حمایت‌کننده

این پژوهش بدون دریافت کمک‌های مالی انجام شده است. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت تمامی شرکت‌کنندگان قدردانی کنند.

۷. تعارض منافع

بنابراظهار نویسندگان این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی نداشته است.

منابع

- ابوالعالی، خ. (۱۴۰۰). پژوهش کیفی از نظریه تا عمل. تهران: علم. <https://www.iranketab.ir/book/61620-research>
- ارجمندینا، ع. ا. و علوی‌نژاد، ث. (۱۳۹۹). تربیت جنسی (با نگاه تحولی). تهران: انتشارات رشد فرهنگ
- افشاری، پ. پژوهیده، ز. یزدی‌زاده، ح. محمدی، س. و تابش، ح. (۱۳۹۷). بررسی نیازهای آموزشی دختران ۱۴ - ۱۱ ساله درباره سلامت جنسی. *مجله پرستاری و مامایی جامع نگر*، ۲۶(۷۹)، ۹-۱. <https://hnmj.gums.ac.ir/article-1-620-en.html>
- بایگی، ن. و بزازیان، س. (۱۳۹۹). اثربخشی تربیت جنسی بر جرأت‌ورزی کودکان کار دختر ۹ تا ۱۱ ساله منطقه ۱۲ شهر تهران. *نخستین کنفرانس ملی علوم شناخت و تعلیم و تربیت*. ۲۶ آذر ۱۳۹۹، شیراز، ایران. <https://civilica.com/doc/1142880/>
- بخشی‌باززیلی، م.، پورمحمدرضای‌تجربیشی، م.، ادیب‌سرشکی، ن. و میکائیلی، ع. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش نظریه ذهن بر بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با ناتوانی هوشی تحولی. *مجله توانبخشی*، ۱۴(۲)، ۶۹-۶۱. <http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1081-fa.html>
- تبریزی، م. و ترابی، ز. (۱۴۰۱). آموزش مسائل جنسی به کودک و نوجوان (پاسخ مناسب برای سؤالیهای کودکان). تهران: انتشارات فراروان.
- رزاقی، ر. (۱۳۹۳). آموزش موضوعات جنسی. تهران: دانژه
- رشید، خ. و حسینی اصل نظولو، م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آنان. *نشریه آموزش و ارزیابی*، ۱۰(۳۷)، ۱۶۲-۱۴۳. <https://sanad.iau.ir/Journal/jinev/Article/972787>
- رفایی شیرپاک، خ. چینی چیان، م.، افتخاراردبیلی، ح.، پوررضا، ا. و رمضان‌خانی، ع. (۱۳۸۹). نیازسنجی آموزش سلامت جنسی در زنان مراجعه کننده به واحد تنظیم خانواده مراکز بهداشتی درمانی شهر تهران. *پایش*، ۹(۳)، ۲۶۰-۲۵۱. <http://payeshjournal.ir/article-1-563-fa.html>
- زندوانیان، ا. و شمشادی، ص. (۱۳۸۹). ابعاد و مراحل تربیت جنسی دختران و زنان از نظر اسلام. *نشریه بانوان شیعه*، ۷(۲۵)، ۹۸-۶۶. <https://www.magiran.com/p1042196>
- صالحی، ک.، بازرگان، ع.، صادقی، ن. و شکوهی یکتا، م. (۱۳۹۴). بازنمایی ادراکات و تجارب زیسته معلمان از آسیب‌های احتمالی ناشی از اجرای برنامه ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۵(۹)، ۵۹-۹۹. https://jresearch.sanjesh.org/article_15057.html?lang=fa
- فان دردوف، س. (۱۳۹۷). تمایلات جنسی کودکان و نوجوانان. ترجمه گیل آوا. نشر الکترونیک کتاب سبز. <https://ketabesabz.com/dl/58108>
- قربانی، م.، زمانی علویجه، ف.، شهری، پ.، زارع، ک. و مرعشی، ط. (۱۳۹۴). شناخت کنجکاوی‌های جنسی کودکان: مقدمه‌ای بر آموزش و ارتقای سلامت جنسی آنان. *فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت*، ۳(۳)، ۲۱۰-۱۹۸. <http://journal.ihepsa.ir/article-1-328-fa.html>
- قلندری، ض. و رفیعی، ا. (۱۳۹۳). اهمیت توجه به نقش والدین در شکل‌گیری هویت جنسی کودکان. *اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم رفتاری*. ۲۹ بهمن ۱۳۹۳، تهران، ایران. <https://civilica.com/doc/385474>
- لطف‌آبادی، ح. (۱۳۹۰). *روان‌شناسی رشد (۲) نوجوانی جوانی و بزرگسالی*. تهران: سمت
- میردی، ک.، حسن‌پور ازغدی، ب. و امیری فراهانی، ل. (۱۳۹۶). آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش‌دبستانی. *نشریه پرستاری ایران*، ۳۰(۱۰۶)، ۳۵-۳۵. <http://dx.doi.org/10.29252/ijn.30.106.35>
- محمدپور، ا. (۱۳۹۰). *روش تحقیق کیفی، ضد روش ۱، منطق و طرح روش‌شناسی کیفی*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- محمدزاده، ز. و صالحی، ک. (۱۳۹۴). آسیب‌شناسی نشاط و پویایی علمی در مراکز علمی و دانشگاهی مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسی. *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۳(۱۱)، ۲۵-۱. https://www.jmsp.ir/article_11013.html?lang=fa
- مفیدی، ف. (۱۳۹۳). *مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان*. تهران: انتشارات سمت.

References

- AbulMa'ali, Kh. (2021). *Qualitative research from theory to practice*. Tehran: Elm. <https://www.iranketab.ir/book/61620-research> (In Persian)
- Afshari, P., Pazhohide, z., Yazdizadeh, H., Mohammadi, S., & Tabesh, H. (2016). Examining the educational needs of 11-14 years old girls about sexual health. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 79(25), 1-9. <https://hnmj.gums.ac.ir/article-1-620-en.html> (In Persian)
- Allen, B., Timmer, S.G., & Urquiza, A. j. (2016). Parent-child interaction therapy for sexual concerns of maltreated children: A preliminary investigation. *Child Abuse & Neglect*, 56, 80-88. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.04.008>
- Alquaiz, A. M., Almuneef, M. A., & Minhas, H. R. (2012). Knowledge, attitudes, and resources of sex education among female adolescents in public and private schools in Central Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 33(9), 1001-1009. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22964813/>
- Arjamandania, A. A., & Alavinezhad, S. (2019). *Sexual education (with a developmental view)*. Tehran: Rosh Farhang Publications. (In Persian)
- Aviezer, O., Sagi-Schwartz, A., & Koren-Karie, N. (2003). Ecological constraints on the formation of infant-mother attachment relations: When maternal sensitivity becomes ineffective. *Infant Behavior and Development*, 26(3), 285-299. [https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(03\)00032-8](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(03)00032-8)
- Baigi, N., & Bazazian, S. (2019). The effectiveness of sex education on the assertiveness of 9-11 years old female workers in District 12 of Tehran. *The first national conference of cognitive science and education*. 16 Dec 2020, Shiraz, Iran. <https://civilica.com/doc/1142880/> (In Persian)
- Bakhshi-Barzili, M., Pourmohammadreza-Tajrishi, M., Adib-Sereshki, N., & Mikaeili E. (2013). The effect of theory of mind training on social skills improvement in intellectually disabled students. *Archives of Rehabilitation*, 14(2):61-69. <https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1081-en.html> (In Persian)
- Beardslee, W. R. & Trustee, j. B. (2016). *Parenting matters: Supporting parents of children ages 0-8*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/21868>
- Bornstein, M. H. (2006). Some metatheoretical issues in culture, parenting, and developmental science. In Q. Jing, M. R. Rosenzweig, G. d'Ydewalle, H. Zhang, H. C. Chen, & K. Zhang (Eds.), *Progress in psychological science around the world* (pp. 245-260). London: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315793184>
- Cardoso, A., Silva, A. P., & Marin, H. (2015). Parenting competencies: development of an assessment instrument. *Journal of Nursing Referência*, 3(4), 7-16. <http://dx.doi.org/10.12707/RIV14012>
- Côté, S. M., Larose, M. P., Geoffroy, M. C., Laurin, J., Vitaro, F., Tremblay, R. E., & Ouellet-Morin, I. (2017). Testing the impact of a social skill training versus waiting list control group for the reduction of disruptive behaviors and stress among preschool children in child care: The study protocol for a cluster randomized trial. *BMC Psychology*, 5, 29. <https://doi.org/10.1186/s40359-017-0197-9>
- Fisher, T. D., Davis, C. M., Davis, S. L., & Yarber, W. L., (2011). *Handbook of Sexuality-Related Measures*. New York: Routledge . <https://doi.org/10.4324/9781315881089>
- Fuller, A. K. (2014). Sexual behavior problems in child welfare: predictors of reliable change. *Master's thesis of Psychology*. Loyola University Chicago .https://ecommons.luc.edu/luc_theses/2236/
- Ghalandari, Z., & Rafiee, A. (2015). The importance of paying attention to the role of parents in shaping the gender identity of children. *International Conference on Psychology and Behavioral Sciences*, Tehran, Iran. <https://civilica.com/doc/385474/> (In Persian)
- Ghorbani, M., Zamani-Alavijeh, F., Shahry, P., Zare, K., Marashi, T. (2015). Understanding childhood's sexual curiosity: an introduction to sexual health education and health promotion. *Iranian Journal of*

- Health Education and Health Promotion*, 3(3), 198-210. <http://journal.ihepsa.ir/article-1-328-en.html> (In Persian)
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Methodological epistemological inquiry. *Educational Technology Research and Development*, 30(4), 233-252. <https://doi.org/10.1007/BF02765185>
- Heckman, J. J., & Mosso, S. (2014). The economics of human development and social mobility. *Annual Review of Economics*, 6(1), 689-733. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-040753>
- Krogh, s., & slentz. K. (2011). *Early childhood education yesterday, today, and tomorrow* (Second Edition). New York: Routledge. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781136902765_A24325515/preview-9781136902765_A24325515.pdf
- Lee, E. M., & Kim, H. (2017). Development and effects of a children's sex education program for the parents of lower elementary grade students. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 47(2), 222-232. <https://doi.org/10.4040/jkan.2017.47.2.222>
- Lotf Abadi, H. (2010). *Developmental psychology (2) Adolescence, youth and adulthood*. Tehran: Samt. (In Persian)
- Mobredi, K., Hasanpoor Azgahdy, S., Amiri Farahani, L. (2017). Knowledge and attitude of mothers toward preschool sexual education. *Iran Journal of Nursing*, 30(106), 35-45. <http://dx.doi.org/10.29252/ijn.30.106.35> (In Persian)
- Mofidi, F. (2013). Foundations of education in preschool. Tehran: Samt Publications. <https://samt.ac.ir/fa/book/511> (In Persian)
- Mohammadpour, A. (2010). *Qualitative research method, anti-method 1, logic and design of qualitative methodology*. Tehran: Sociologists Publications. (In Persian)
- Mohammadzadeh, Z., & Salehi, K. (2015). Pathology of scientific vitality and dynamism in scientific and academic centers: A study according to "Phenomenology". *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 3(11), 1-25. https://www.jmsp.ir/article_11013.html?lang=en (In Persian)
- Overbeek, G., Stattin, H., Vermulst, A., Ha, T., & Engels, R. C. (2007). Parent-child relationships, partner relationships, and emotional adjustment: a birth-to-maturity prospective study. *Developmental Psychology*, 43(2), 429-437. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.2.429>
- Punch, S. (2002). Research with children: the same or different from research with adults?. *Childhood*, 9(3), 321-341. <https://doi.org/10.1177/0907568202009003005>
- Rafai Shirpak, Kh., Chini Chian, M., Iftikhardebili, H., Pourreza, A., & RamzanKhani, A. (2010). Assessing the needs of sexual health education in women referring to the family planning unit of health centers in Tehran. *Payesh*, 9(3), 251-260. <http://payeshjournal.ir/article-1-563-en.html> (In Persian)
- Rashid, Kh., & Hosseini Nazarlou, M. (2016). Investigating the effect of sex education on enhancing parents' sexual knowledge and their sense of competence. *Scientific-Research Journal of Education and Evaluation*, 10(37), 162-143. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jinev/Article/972787> (In Persian)
- Razaghi, R. (2013). Teaching sexual topics. Tehran: Danjeh. (In Persian)
- Roskos, K. A., Tabors, P. O., & Lenhart, L. A. (2004). *Oral language and early literacy in preschool: Talking, reading, and writing*. Newark, DE: International Reading Association.
- Salehi, K., Bazargan, A., Sadeghi, N., & Shokohi Yekta, M. (2014). Representation of teachers' perceptions and lived experiences of possible harms caused by the implementation of descriptive evaluation program in elementary schools. *Educational Measurement and Evaluation Quarterly*, 5(9), 59-99. https://jresearch.sanjesh.org/article_15057.html?lang=en (In Persian)

- Schilling, C. M., Walsh, A., & Yun, I. (2011). ADHD and criminality: A primer on the genetic, neurobiological, evolutionary, and treatment literature for criminologists. *Journal of Criminal Justice*, 39(1), 3-11. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.11.001>
- Suwansujarid, T., Vatanasomboon, P., Gaylord, N., & Lapvongwatana, P. (2013). Validation of the parenting sense of competence scale in fathers: Thai version. *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*, 44(5), 916-926. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24437327/>
- Tabrizi, M., & Torabi, Z. (2021). Teaching sexual issues to children and teenagers (proper answers to children's questions). Tehran: Fararawan Publications. (In Persian)
- van Derdoff, S. (2017). Sexuality of children and adolescents. Translated by Gil Eva. Electronic publication of the Green Book. <https://ketabesabz.com/dl/58108> (In Persian)
- Wekerle, C., Goldstein, A. L., Tanaka, M., & Tonmyr, L. (2017). Childhood sexual abuse, sexual motives, and adolescent sexual risk-taking among males and females receiving child welfare services. *Child Abuse & Neglect*, 66, 101–111. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.013>
- Zandavani, A., & Shamshadi, P. (2010). Dimensions and stages of sexual education of girls and women from the point of view of Islam. *Journal of Shiite Woman*, 25(1), 66-98. <https://www.magiran.com/paper/1042196> (In Persian)